

УДК 378:159.9-051:[316.454.5:005.336.2]-047.37(045))

АНГЕЛІНА ШКУРКО, аспірант кафедри педагогіки,
методики та менеджменту освіти, асистент
кафедри практичної психології, Українська інженерно-
педагогічна академія, Україна
ORCID 0000-0002-9874-7684
anhelinashkurko@gmail.com

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПСИХОЛОГІЇ

SHKURKO ANHELINA, Postgraduate student of the
Department of Pedagogy, Methods and Management of
Education, Assistant of the Department of Practical
Psychology Ukrainian Engineering Pedagogics Academy,
Kharkiv, Ukraine

CURRENT PROBLEMS OF THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN PSYCHOLOGY

У статті автором проаналізовано науково-педагогічну, методичну та спеціальну літературу, нормативно-правові документи з метою виявлення сучасних проблем розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології, а саме: відсутність чітких визначень понять; недосконале методичне забезпечення розвитку комунікативної компетентності у вищій освіті; невідповідність затребуваності майбутніх фахівців з психології на сучасному ринку праці; цілеспрямований процес розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології у ЗВО.

Ключові слова: компетентність, комунікативна компетентність, фахівці з психології, психологічна допомога.

Summary. In the article, the author analyzed scientific-pedagogical, methodical and special literature, regulatory and legal documents with the aim of identifying modern problems of the development of communicative competence of future specialists in psychology, namely: lack of clear definitions of concepts; imperfect methodological support for the development of communicative competence in higher education;

mismatch of the demand for future psychology specialists in the modern labor market; purposeful process of development of communicative competence of future specialists in psychology at higher education institutions.

Key words: competence, communicative competence, psychological specialists, psychological assistance.

Мета: проаналізувати сучасну науково-педагогічну, методичну та спеціальну літературу задля виявлення проблем розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні соціальні, політичні, економічні та інші зміни, що відбуваються у життєдіяльності суспільства через вторгнення держави-агресора на територію України, спричинили емоційне, психологічне перевантаження людства. Як наслідок, виникає потреба у психологічній допомозі (а саме у фахівців, котрі здатні до вирішення зазначених проблем). Сьогодні фахівці з психології є основою для становлення психологічного комфорту суспільства.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання теоретичної та методичної професійно-педагогічної підго-

товки майбутніх фахівців з психології розкрито в наукових доробках Т. Григоренка, Н. Іванової, М. Марценюка, О. Матвієнко, С. Погорілої, Д. Романовської, Л. Руденко, О. Ткачук та інших. Проблеми розвитку комунікативної компетентності стали предметом досліджень Дж. Р. Андерсен, Ф. Бацевича, Л. Барановської, А. Богуш, О. Головка, М. Євтуха, Ю. Жукова, М. Заброцького, В. Звягінцева, Л. Карамушки, Т. Симоненко, Т. Сухаревої, Н. Чепелевої, Л. Уманець, Т. Яценко та інших. Однак проблема вивчення розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології залишається актуальною й нині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майбутні фахівці з психології мають бути компетентними професіоналами, адже це "ключова сутність, що відображає єдність світу та концентрує в собі реальність пізнаного буття, розвиток узагальнених умінь, навичок й особистого досвіду в різних галузях діяльності людини, здатність і готовність їх застосовувати" (Харківська, 2009), відтак вирішувати будь-які завдання, що виникають у професійній діяльності.

Майбутній фахівець з психології, котрий здобув рівень бакалавра, є базовим фахівцем у межах дворівневої вищої освіти, здатний вирішувати ак-

туальні проблеми у власній професійній діяльності. Освітньо-професійну програму для підготовки фахівців з психології укладають згідно із Стандартом вищої освіти України, що регламентує професійні компетентності, якими вони повинні оволодіти.

Відповідно до визначених професійних компетентностей Стандарту спеціальності 053 Психологія майбутні фахівці з психології повинні опанувати такі компетентності:

- "здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології; здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ;

- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків; здатність самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;

- здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій; здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження;

- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації; здатність організувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову);

- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу згідно з запитом;

- здатність дотримуватися норм професійної етики;

- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку" (Стандарт вищої освіти України спеціальності 053 Психологія: перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, 2019).

Одним з необхідних чинників становлення МФ із психології як професіонала, зважаючи на умови сьогодення, є формування комунікативної компетентності.

Комунікативну компетентність майбутніх фахівців досліджувала Н.Альохіна, зауваживши, що професійна підготовка повинна враховувати "відповідне організаційно-методичне

забезпечення навчального процесу, професійну компетентність та педагогічну майстерність викладачів; створення мотиваційної основи активності студентів в оволодінні технологією компетентного спілкування тощо" (Альохіна, 2013).

Погоджуємось з Л. Мурадовою стосовно сучасного підходу до розвитку комунікативної компетентності, адже "навчання розглядається як саморозвиток і самовдосконалення на основі власних дій", що представлені як: "комплекс знань у галузі психології особистості; уміння та навички спілкування; здатність адекватно і повно сприймати себе та інших людей, знання психологічних закономірностей, індивідуально-психологічних і соціально-психологічних особливостей підлеглих" (Мурадова, 2012).

Існує проблема й методичного забезпечення процесу розвитку комунікативної компетентності фахівців з психології. Нам імпонує думка Є.Проворової про те, що розвиток комунікативної компетентності в майбутніх фахівців досягається тоді, коли є "науково і методично обґрунтована методика, що повинна включати опис та регламентацію дій викладача і студента, методи для досягнення навчально-виховних цілей" (Проворова, 2014).

На думку Л. Верченко, "комунікативна компетентність ґрунтується на знаннях та практичних уміннях, що забезпечують успішність комунікації, реалізацію поставлених цілей, оптимальну побудову спілкування в психологічному плані, тобто володіння вербальними та невербальними засобами спілкування, певний рівень розвитку соціальної сенситивності, соціальної перцепції, пам'яті і мислення (розуміння), уявлень і уяви, що виявляються повно в рефлексивності, емпатії тощо" (Верченко, 2020).

Т. Єжижанська та М. Осадча висвітлили шляхи формування та розвитку комунікативної компетентності під час професійної підготовки майбутніх фахівців: "поглиблення знань про мову, засвоєння норм етичної й етикетної поведінки в різних сферах і ситуаціях спілкування та вдосконалення вмінь і навичок спілкування в науковій та офіційно-діловій сферах, оволодіння різноманітними стратегіями і так-

тиками ефективної комунікації; розвиток умінь і навичок переконливо викладати свої думки, дискутувати, використовуючи різні способи аргументації, вести діалог із співрозмовниками, дотримуючись правил мовленнєвого етикету; оволодіння вмінням сприймати, аналізувати, порівнювати мовні явища і факти, коментувати їх, оцінювати під кутом зору нормативності, відповідності ситуації спілкування" (Єжижанська, Осадча, 2012).

Отже, вважаємо, що наступною проблемою є сам процес професійної підготовки майбутніх фахівців з психології, який повинен враховувати специфіку професійної діяльності – комунікація з різними групами людей (діти, особи похилого віку, особи з психологічними порушеннями розвитку тощо).

Опираючись на статистичні дані рейтингу ЗВО, з'ясовано, що серед профільних ЗВО, що здійснюють ПП фахівців відповідного напрямку, популярними є такі заклади: Київський інститут сучасної психології та психотерапії, Інститут психології та підприємництва, Міжнародний інститут глибинної психології, Міжрегіональна академія управління персоналом (МАУП). Крім того, на сайті вказано, що: "попит на психологів зростає. Заробіток такого фахівця починається від розміру мінімальної заробітної плати та, як кажуть, не має межі досконалості. Ліміт встановлювати ціни – особисте право психолога. Тому є сенс розвиватись у професії" (Куди ніти навчатись..., 2022). Отже, фахівці з психології користуються попитом в Україні.

На жаль, за даними сайтів Work.ua, Jobs.ua, Novarobota.ua, dcz.gov.ua, Robota.ua та інші щодо вакансій для таких фахівців, кількість вакансій не відповідає кількості випускників. Це свідчить про те, що випускники ЗВО із зазначеної спеціальності не матимуть відповідно доступне працевлаштування.

Роль психологічної служби в системі освіти визначається забезпеченням своєчасного й систематичного вивчення психофізичного розвитку здобувачів освіти, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових,

інтелектуальних, фізичних, тендерних та інших індивідуальних особливостей; сприянням створенню умов для виконання освітніх і виховних завдань закладів освіти, соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей і завдань системи освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, завдяки ґрунтовному аналізу нормативно-правової, науково-педагогічної та спеціальної літератури визначено сучасні проблеми розвитку комунікативної компетентності фахівців з психології, а саме: відсутність чітких визначень понять; недосконале методичне забезпечення розвитку комунікативної компетентності у ЗВО; невідповідність затребуваності майбутніх фахівців з психології на сучасному ринку праці; цілеспрямований процес розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології у ЗВО. Нами висвітлено лише найбільш актуальні проблеми в межах наукової розвідки.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в визначенні понятійно-термінологічного апарату дослідження розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з психології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Альошина, Н. В. (2013). Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. Проблеми сучасної педагогічної освіти. *Педагогіка і психологія*, 40 (2), 51-55. Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40%282%29__11

Верченко, Л. С. (2020). Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки. (Дис. ... док. філос.), ВНЗ "Університет імені Альфреда Нобеля", Дніпро. 362 с. 55 с. Режим доступу [https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/](https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/PhD_and_Postdoc_studies/015/Zakhyst/DF_08_120_001_Verchenko_L/dysertatsiya_Verchenko.pdf)

[PhD_and_Postdoc_studies/015/Zakhyst/DF_08_120_001_Verchenko_L/dysertatsiya_Verchenko.pdf](https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/PhD_and_Postdoc_studies/015/Zakhyst/DF_08_120_001_Verchenko_L/dysertatsiya_Verchenko.pdf)

Додаток 2 до наказу Департаменту освіти і науки облдержадміністрації 16.08.2021 № 243 Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2021/2022 навчальному році. 33 с., 1 с. Режим доступу http://designcollege.cv.ua/wp-content/uploads/2021/08/dodatok_2.pdf

Єжижанська, Т. С., Осадча, М. П. (2012). Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Наукові записки*, 3, 23-31.

Куди піти навчатись на психолога в Україні? Диплом. Центр. юа. 2022. Режим доступу <https://cutt.ly/eV3coUL>

Мурадова, Л. А. (2012). Розвиток комунікативної компетентності керівника. *Управління розвитку*, 13, 37-40.

Проворова, Є. М. (2014). Методичне забезпечення формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі вокальної підготовки. С. 37-40. Режим доступу <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6805/Provoro.pdf?sequence=1>

Стандарт вищої освіти України спеціальності 053 Психологія: перший (бакалаврський) рівень. Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки. *Наказ МОН від 24.04.2019 р. № 565*. Київ, 2019. 15 с.

Харківська, А. А. (2009). Розвиток інформаційної та технічної компетентностей майбутніх учителів як педагогічна проблема. *Проблеми трудової та професійної підготовки*, 4, 171-177.

REFERENCES

Alokhina, N. V. (2013). Formuvannnia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv. Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. *Pedahohika i psykhohohiia*, 40 (2), 51-55. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/pspo_2013_40%282%29__11

2. Verchenko, L. S. (2020). Rozvytok

sotsialno-komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv zakladiv vyshchoi osvity u protsesi mahisterskoi pidhotovky. (Dys. ... dok. filos), VNZ "Universytet imeni Alfreda Nobelia", Dnipro. 362 s. Retrieved from https://duan.edu.ua/images//head/Science/UA/PhD_and_Postdoc_studies/015/Zakhyst/DF_08_120_001_Verchenko_L/dysertatsiya_Verchenko.pdf

Dodatok 2 do nakazu Departamentu osvity i nauky oblderzhadministratsii 16.08.2021 № 243 Pro priorytetni napriamy roboty psykhohohichnoi sluzhby u systemi osvity u 2021/2022 navchalnomu rotsi. 33 s. Retrieved from http://designcollege.cv.ua/wp-content/uploads/2021/08/dodatok_2.pdf

Yezhyzhanska, T. S., Osadcha, M. P. (2012). Problemy formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv. *Naukovi zapysky*, 3, 23-31.

Kudy pity navchatys na psykhohoha v Ukraini? Dypлом. Tsentr.yua. 2022. Retrieved from <https://cutt.ly/eV3coUL>

Muradova, L. A. (2012). Rozvytok komunikativnoi kompetentnosti kerivnyka. *Upravlinnia rozvytku*, 13, 37-40.

Provoro, Ye. M. (2014). Methodychne zabezpechennia formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzyky v protsesi vokalnoi pidhotovky, 37-40. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6805/Provoro.pdf?sequence=1>

Standart vyshchoi osvity Ukrainy spetsialnosti 053 Psykhohohiia: pershyi (bakalavrskyi) riven. Haluz znan 05 Sotsialni ta povedinkovi nauky. *Nakaz MON vid 24.04.2019 r. № 565*. Kyiv, 2019. 15 s.

Kharkivska, A. A. (2009). Rozvytok informatsiinoi ta tekhnichnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv yak pedahohichna problema. *Problemy trudovoi ta profesiinoi pidhotovky*, 4, 171-177.

Стаття надійшла 29.11.22 р.

